

LIE TU VI Ų Ž Y N T A S

Wuerzburgas, 1945. VIII. 9

Nr. 4.

P I R M O J I K R E G Ž D U T Ė I S L I E T U V O S

Vianam iš daugelio Vokietijoje gyvenančių lietuvių šių metų birželio mėnesio pradžioje vėl sugrįžti į Lietuvą, kaip buvusiam 1940-1941 metais liaudies milicininkui ir komjaunuoliui vėl eiti milicininko pareigas, pamatyti Kauną, pagventi Vilniuje, aplankyti Panevėžį, Marijampolę, per mėnesį laiko pamatyti ir patirti dartinį gyvenimą Lietuvoje kasdienybės šviesoje, paskui mesti liaudies tvarkdario pareigas ir slapta grįžti į Vokietiją.

Iki šiol apie gyvenimą Lietuvoje labai mažai nežinojome. Įvairiausi gandai mus gėdino ir ramino. Dabar sugrįžusio lietuvių kojomis yra pirmoji tikslesnės žinios atnešusi kregždutė iš mūsų pašiilgtos ir vargstančios tėvynės pačangės.

Grižimas į Lietuvą. Dvidešimt penkių metų vyras, tarybinėje Lietuvoje liaudies milicininkas Alvita, vėliau Volfo-Engelmano alaus bravoro Kaune darbininkas ir komjaunuolis, 1942 metais išsiųstas darbams į Vokietiją, šis metų birželio 2 dieną bolševikus sulaukė Cottbus mieste. Su juo buvo dar šeši proletariškai nusiteikę Lietuvos piliečiai. Jie visi buvo paimti į Sovietų Sąjungos piliečių lagerius. Sovietų kariai visus apgrobė, atimdami turėta maistą, drabužius, batus ir t.t. Pasakotojui, įrodžiusiam ankstesnį priklausymą komjaunimo organizacijai, atėmė tik maistą, o drabužių ir batų neapkeitė. Birželio 5 dieną gydytojas patikrino lagerio gyventojų sveikatos tinkamumą tarrauti kariuomenėje. Visi septyni Lietuvos piliečiai buvo pripažinti tinkamais į raudonąją armiją ir mobilizuoti. Pasakotojui, parodžiusiam iš ankščiau turėtą komjaunuolio pažymėjimą ir papasakojus apie darbą milicijoje, buvo leista pasirinkti: stoti į kariuomenę arba grįžti į Lietuvą ir vėl būti milicininku. Jis pasirinko milicininko pareigas. Sutvarkius dokumentus, tą patį vakarą jis buvo palydėtas į geležinkelio stotį ir išsiųstas į Lietuvą. Birželio 10 dieną pasiekė Kauną ir prisistatė NKVD rūmuose. Pasirė milicininku į Vilnių, davė uniformą ir maisto daiktų penkiam dienoms. Prašė leisti aplankyti namus, bet neleido, paaiškiną, kad Vilniuje labai stinga žmonių ir kad aplankyti namus bus galima vėliau.

Kauno vaizdai. Kaunas daro sveiko miesto išpūdį. Judėjimas gana gyvas, palyginus su Vilniumi, bet mažesnis, kaip vokiečių okupacijos metu, ir žymiai mažesnis, palyginus su Lietuvos nepriklausomybės laikais. Krautuvisė matyti daug vokiškos kilmės prekių. Krautuvių užrašai lietuviški, o įstaigų - lietuvių ir rusų kalbomis. Žmonės veitinasi pagal kortelės. Duonos norma beveik padvigubinta, kaip ir prie vokiečių, bet sviesto, mėsos, riebalų ir vaikams pieno nėra gauti neįmanoma, nors kortelėse ir yra skirtas daiktams. Krautuvisė laisvai prekiaujama ir be kortelių, bet kainos labai aukštos. Be kortelių likogramas duonos kainuoja 2-4 šervonai, sviesto kilogramas - 15-20 šervonų ir t.t. Darbininkai ir valdininkai mėnesiniais uždarėjimu. Tada išsigalėjusi nedideli prekyba. Šios prekybos šaltę pagyviną iš Vokietijos pravažiuojantieji sovietų kariai, kurie atsivežamus

daiktus keičia ypač į viešai pardavinėjama "kamagona".

Kaune sugriovimų nedaug. Išdegusi Viliūnopolė, apdeges Savano-rių prospekto gale Geležinių Vartų rajonas ir vilų rajonas už radijo stiebų. Aleksote išdegęs Chemijos Institutas, miesto centre sudegusi prie pašto buvusi vegetariška valgykla, yra degimo žymių Nemuno Žiemos Uosto pakrantėse ties Daukanto ir Maironio gatvėmis. Geležin- kelio stotis ir geležinkelio dirbtuvės visiškai sunaikintos. Ili- lis jau atstatytas. Sančiuose sunaikinti "Metalo", "Drobės" ir kiti kiti fabrikai. "Maisto" fabrikas iš tolo atrodo sveikas, bet tilna- moje yra apgriautas ir dabar skubiai atstatomas. Kai kurie skyriai jau veikia. Juose skerdžiami iš Vokietijos atvežami gyvuliai. Ili- no tiltai atstatyti. Mažiausiai buvo nukentėjęs Aleksoto tiltas. Panemunės tiltas dar tik baigiamas pilnam naudojimui paruošti. Že- mės Ūkio, Prekybos ir Pramonės, Saugumo Departamento, Ateitininkų, Darbo Rūmai nesugriauti. Sveiki pastatai "Pažangos", "Pienocentro", Žemės Banko, Karo Muziejaus, Lietuvos Banko, Teisingumo Ministerijos, Taupomųjų Kasų. Centrinio pašto rūmai sveiki, tik sužalotas stogas. Išliko sveiki ir veikia "Ragučio", "Perkūno" alaus bravorai ir "Kauno Audinių" ir "Littekso" fabrikai. Centrinėse gatvėse matyti šaudymo žymės, nubyrėjęs tinkas, bet sugriovimų nėra.

Veikia "Lietūkis", "Pienocentras", "Valgis". Įstaigų tarnautojai beveik išimtinai moterys ir senyvo amžiaus vyrai. Batsiuviai, kir- pėjai ir kiti smulkūs amatininkai prievarta neverčiami jungtis į ar- teles, bet privatūs amatininkai ir prekybininkai apkraunami dideliais mokesčiais, kurių niekas nepajėgia mokėti ir nemoka.

Laisvės Aleja vėl pavadinta Stalino prospektu. Mokyklose nuolat rengiami šokiai. Mokyklų jaunimonei stengiamasi žavėti linksmo gyve- nimo nuotaika. Mitingai dabar mažiau praktikuojami, palyginus su 1940-1941 metais. Visose gatvėse išlipinta daugybė įvairiausių pla- katu. Kaune, kaip ir visoje Lietuvoje, labai išsigalėjęs plėšikavimas. Plėšikauja pravažiuojantieji ir iš lizboninių paleidžiami sovietų ka- riai. Turėti dviratį ar laikrodį yra didelis pavojus netekti gyvybės. Apiplėšimo tikslu sovietų kariai dažnai užmuša ir valdžios pareigūnus. Žinoma tarybinė poetė Salosėja Nėris šią vasarą mirė ir palaido- ta Kaune. Pasakotojas girdėjo, kad laidotuvių metu kažkas į eiserą metęs granatą.

Kaune viešai skelbiamų sušaudymų būta tik pinnomis dienomis, bet nedaug. Naktiniai žmonių dingimai labai dažni. Apie juos niekas nieko nesužino. Kauno kalėjimas ir fortai perpildyti suimtaisiais. Suimtieji laikomi sunkiose sąlygose, tardoma greit. Dabar leidžia- ma kaliniams atnešti maisto, kad iki šios vasaros buvo draudžiama. Suėmimui pakanka paprasčiausio įskundimo. Gegužės mėnesio pradžioje, tariamai bijant, kad partizanai suimtųjų neišlaisvintų, kaliniai iš visų kalėjimų masiškai buvo išvežti į Sovietų Sąjungos gilumą.

Kaune veikia teatras ir kinai. Ilga laiką Kaunas neturėjo elekt- ros, nes elektros stotis sugriauta. Dabar įstaigose ir įmonėse elekt- ra jau veikia, bet privačiam naudojimui ji dar labai suvaržyta ir daug kur jos visai nėra. Kauno gatvėse matyti didesnis skaičius ru- sų moterų ir vaikų, kurių skaičius Kaune vis didėja. Kauno gyvento- jų lietuvių nuotaika labai prisilėgta. Apie į Vokietiją išbėgusiuo- jus ir išvežtuosius jie kalba tik apie laimingas žmones, tik bai- minasi, kad nebūtų žuvę karo sukūrinuose.

Kaune atidaryta paroda vokiečių šiaurinėms ir pačerytiems nuosto- liams Lietuvoje pavaisduoti. Pagal skelbiamus darinius Vilkaviškio, Raseinių, Sakų ir Tauragės miestai yra visiškai sunaikinti. Šiau- lių sunaikinta 30 %. Aukštųjų miestai ir kaimai mažai tepaliesti. Valstybinė leidykla išleido kelias brošiūras apie Vokietijos koncent- racijos lagerių baitybes. /LIIA/

/ bus darčiau /

IŠ JAV LIETUVIŲ VEIKLOS

- 3 -

/ Tęsinys /

boja vien politinė bei propagandinė kova už Lietuvos reikalus. Amerikiečiai yra labiau praktiški žmonės, ir jie, atjausdami lietuvių Lietuvai sunkias, sukruoto vargas ir kunatydami naujai prisikelsiančios thuanian Relief Fund of America Lietuvos reikalams. Sukurtas United States Relief Fund of America, kuriam, atrodo, steigtyje skirta suvaicinti amerikiečių materialinė parama bekaris lietuvių, negu tas, kuri turėjo lietuvių darbo mojo Pasaulinio Karo.

Jungtinėse Valstybėse veikia dvi pagrindinės institucijos, kurių uždavinys yra padėti pabėgėliams: The Advisory Committee on Political Refugees /Patariamasis Komitetas Politinių Pabėgėlių Reikalams/ ir The War Refugee Board /Karo Pabėgėlių Vadyba/.

Visi atskiri amerikiečių šalpos fondai turi viena centrinę instituciją, National War Fund /Tautinis Karo Fondas/, ir juos visus prižiūri ir kontroliuoja President's War Relief Control Board /Prezidento Karo Šalpos Kontrolės Vadyba/.

Specialiai drabužiams ir avalynei rinkti Jungtinėse Valstybėse suorganizuotas United National Clothing Collection for War Relief /Bendroji Tautinė Drabužių Rinkliava Karo Šalpai/, kuri apėmė 53 didelės JAV šalpos organizacijas ir kuriai vadovauja garsusis laivų statytojas H.J. Kaiseris. Ta didžiulė organizacija kiekviename mieste turi savo komitetus, kurie organizuoja ir vykdo padėvėtų drabužių rinkimą toje srityje.

Visa Jungtinių Valstybių spauda kovo balandžio mėnesiais tą rinkimo vaju gyvai paremė, nuolat atkreipdama savo skaitytojų dėmesį į Europos nuniokotą kraštų gyventojų tuos vargas ir tą skurdą, kurį jie patiria dėl pačių karo veiksmų ir dėl kelių metų vokiečių okupacijos. Spaudoje buvo iškeljama, kad kai kurių Europos kraštų, pavyzdžiui, Graikijos ir Italijos, 75 % gyventojų "kojas turi skarmalais vynioti; jų drabužiai - tai lopas ant lopo, o ant to lopo dar vienas lopas" /"kaupjienos", 1918/7/. Velionis prezidentas Rooseveltas Kongrese pabrėžė, kad karo paliestuose Europos kraštuose dėl drabužių stokos žūsta beveik tiek pat žmonių, kiek miršta nuo bado.

Visuotinis drabužių ir avalynės rinkimo vaju Jungtinėse Valstybėse įvykdytas balandžio mėnesį. Kreiptasi į visas didesnes ir mažesnes krašto organizacijas. Užsienio visame krašte surinkti 250 milijonų svarų drabužių, kurie turėjo būti greičiausiai, kiek leis karo aplinkybės, nusiųsti nuo karo nuketėjusiems Europoje ir kituose užjūriuose. Norėta apręgti 125 milijonus žmonių, jų tarpe 30 milijonų vaikų. Rinkimo vajuje aktyviai dalyvavo per 50 šalpos istaigų bei organizacijų, jų tarpe Bendrasis Amerikos Lietuvių Fondas; vaju rėmė Jungtinių Valstybių fraternalinės organizacijos, kuriose yra per 15.000.000 narių, organizavoji darbininkija, kurios yra apie 13.646.000 žmonių, ir religinės grupės, kuriose susitelkę daugiau kaip 31.000.000 žmonių.

Aukas pinigais Jungtinėse Valstybėse rinko ir teberenka Raudonasis Kryžius. Kovo 1 dieną buvo pradėtas utitinkamas aukų rinkimo vaju. Buvo užsimita surinkti 200 milijonų dolerių.

Raudonasis Kryžius yra didžiausia pasaulyje žmoniškumo ir gailėscaringumo organizacija, kurios tarptautinis centras yra Ženevoje, Šveicarijoje. Per tą centrą Raudonasis Kryžius pasiekia visus, net priešiškais kraštais, kurie prie jo priklauso, teikdamas pagalbą kariams belaisviams ir didelių nelaimių /karo, pavojų, audrų, epidemijų/ ištiktams civiliams; tarp kitų patastavimų, Raudonasis Kryžius tarpininkauja persiųsti laiškus iš karo apimtų kraštų ir į tuos kraštus.

Bendrasis Amerikos Lietuvių Fondas jau anksčiau pradėjo šelpti lietuvius pabėgėlius Švedijoje, Prancūzijoje ir Šveicarijoje, ypač skirdamas stipendijas studentams. Prancūzijoje ir Šveicarijoje, ypač kelių lietuvių tremtiniams bei pabėgėliams. Pradžiai BALF pašalpos lietuviams pabėgėliams lyne, vaistais ir medicinos bei pabėgėlius sušelpiti drabužiais, avirinkta tikrai daug drabužių ir batų. Kovo mėnesį BALF vadovybės Valstybėse mėgstami rekordai ir batų - per paskelbta rinkimo vaju su nurimsia, kol surinktųjų drabužių, tad, daugiausia padėvėtu. Jungtinė svarų /"Tėvynė", III.9/. Ir iš tikrųjų, iki kovo 31 dienos, 255.000 svarų drabužių ir batų, daugiausia padėvėtu. Jungtinė ir įvairiausiomis progomis BALF sandėliuose jau buvo surinkta žiant iš Amerikos lietuvių drabužių ir batų. Įvairiausiai šūkiams tremtiniams bei pabėgėliams laikraščiai ir batai teberenkami. Sprend- bėse jau surinktos didžiulės ir Lietuvos reikalams Jungtinėse Valst- jas, deja, neturime.

Dalį surinktųjų drabužių, batų ir kt. pirmoje eilėje galvota nu- siųsti į Lietuvą, tačiau Amerikos lietuvių pastangos čia susidūrė su tam tikrais sunkumais ir ilgiai buvo nesėkmingos. Dėl to nusiun- timo, teisingiau sakant - dėl paties nusiuntimo būdo, tiek Amerikos lietuvių visuomenėje, tiek spaudoje buvo pakilusi tikra ginčų audra. Kai kas, ypač komunistai, surinktuosius daiktus patarė į Lietuvą siųsti per Russian War Relief /Rusų Karo Šalpa/, o dauguma būkštavo kad tuo keliu siunčiamųjų daiktų Lietuvos lietuviams gali negauti. Mat, Russian War Relief atsiskaidė ir atsakė, kad už pašalpos pristatymą bet kuriam žmogui, žmonių grupei, tautai ar už pašalpos pristatymą bet kuriam žmogui, žmonių grupei, tautai ar tam tikros srities, esančios sovietų kontroliuojamoje teritorijoje, patys Russian War Relief vadovai nekarta raštu ir žodžiu pareiškė, kad pašalpa, kurią ji siunčia į sovietų kontroliuojamas teritorijas, skirsto sovietų valdžios organai grynai pagal savo nuožiūrą, o ne pa- gal aukotojų nurodymus; tad, kaip kovo 12 dienos "Naujienos" pabrė- žė, Russian War Relief pirmoje eilėje šelpia Rusiją, o ne Lietuvą; Jungtinių Valstybių lietuvių komunistų sudarytas Lietuvai Pagalbos Teikimo Komitetas, kuris, kaip sudėtinė dalis, priklauso prie Russia War Relief, taip pat, visų pirma, esan Rusijai, o ne Lietuvai šelpti komitetas /"Naujienos", III.12/.

Nepaisant tų ginčų, iš painiavos šiaip taip išsivista, ir baln- džio 6 diena "Amerikoje" ir kituose lietuvių laikraščiuose paskelbtas Bendrojo Amerikos Lietuvių Fondo pranešimas visuomenei, kuriame, ir kitko, pažymėta:

"National War Fund ir President's War Relief Control Board vado- vybėms pritariant ir patariant, parngtas pirmas pašalpos siuntinys tiesiog į Lietuvą. Tas siuntinys sudarytas iš 78.500 svarų surink- tųjų drabužių, per 2.000 porų batų, 16.000 dolerių vertės vaistų bei vitaminų ir 4.000 dolerių vertės medicinos įrankių. Šis siuntinys Lietuvos žmonėms siunčiamas per Russian War Relief /Rusų Karo Šalpa/, kurios vadovybė yra užtikrinusi, kad siuntinys pasieks Lietuvą ir jos civilinius gyventojus..."

"Kitokio kelio siųsti pašalpa į Lietuvą dabar nėra. Šis pirma- sis siuntinys yra bandomasis. Kai bus gauta žinių, kad siuntinys saugiai apsieks Lietuvos žmones, tada vėl bus daromi tolesni žygiai daugiau pašalpos ten siųsti."

"Kovo mėnesį taip pat pasiūlytas susitarimas su kenčiantiems lie- tuviams palankiomis šelpos organizacijomis - American Relief for Ita- ly /Amerikos Šalpa Italijai/ ir American Relief for France /Amerikos Šalpa Prancūzijai/. Šios didelės organizacijos sutiko persiųsti BALF siuntinius /drabužių, batų, vaistų/ lietuviams tremtiniams bei pabė- gėliams Italijoje ir Prancūzijoje..."

"Vedami pasitarimai su Amerikos Raudonojo Kryžiumi ir Švedijos Raudonojo Kryžium dėl pristatymo pašalpos siuntinių lietuviams pabėgėliams Švedijoje."

Be jau minėtų lietuvių organizacijų Jungtinėse Valstybėse veikia Baltijos Amerikos draugija. Balandžio 13 dieną savaitraštis "Amerika" pranešė apie tos draugijos susirinkimą, kuriame prof. K. Pakštas skaitė paskaitą Lietuvos ir lietuvių klausimais.

New Yorke veikia Lietuvių Spaudos Klubas, kitaip tariant, lietuvių žurnalistų sąjunga. Jos narys Baltrimaitis parengė ir išleido brošiūrą "Lithuanian Affairs". Tai indeksas straipsnių, kuriuos per paskutinius 20 metų Lietuvos ir lietuvių klausimais buvo paskelbęs laikraštis "New York Herald Tribune" /"Tėvynė", III.16/.

Visa be išimties Jungtinių Valstybių lietuvių spauda plačiai atveria savo skiltis kiekvienai, kad ir menkiausiai, žinlei, kurioje pranešama apie lietuvių gyvenimą ir veiklą kur nors užsieniuose. Štai, "Sandara" savo balandžio 13 dienos numeryje su susirūpinimu rašo gavusi žinių iš Paryžiaus, kad į Vokietiją deportuoti lietuvių iš sąjungininkų išlaisvintųjų sričių varu verčiami grįžti į sovietų užimtąją Lietuvą. Laikraštis karštai šaukiasi į Amerikos lietuvių visuomenę, ragindamas ją daryti žygių tai neteisėbei sustabdyti. Gegužės 3 dienos "Garsas" reikalavo galbėti jau ne tik lietuviams Vokietijoje, bet ir ragino visomis išgalėmis padėti lietuviams tremtiniams bei pabėgėliams taip pat ir visuose kituose kraštuose.

Amerikos lietuvių visuomenė gyvai reagavo į tuos pagalbos šaukumus, indamasi žygių dėl moralinės paramos ir materialinės pagalbos kenčiantiems lietuviams. Tarp kitko, Amerikos Lietuvių Taryba padarė žygių atitinkamose Jungtinių Valstybių įstaigose lietuvių karo belaisvių ir tremtinių reikalais. Nors tos įstaigos ir negalėjusios visai pritarti lietuvių pažiūroms, tačiau jų išreikštas nusistatymas dėl iškeltų klausimų didelė dalimi patenkino lietuvius, juo labiau, kad tas nusistatymas visiškai atitinkas tarptautinės teisės dėsnius /"Draugas", V.4/.

Džiugu dar kartą konstatuoti, kad mūsų tautiečių, gyvenančių Jungtinėse Valstybėse, širdyse vis taip giviai dega meilė savo senajai tėvynei ir savo tautiečiams, paliestiems žiauraus karo ir nelaimėtų politinių sistemų bangų. Jų kiekviena proga pasirodė Lietuvos ir lietuvių reikalų užtarimas, jų nuolat teikiama moralinė parama Lietuvos lietuviams ir lietuviams tremtiniams bei pabėgėliams užsieniuose, jų pagal išgales teikiama materialinė parama nuo karo nukentėjusiems lietuviams ir kaupiamoji pašalpa naujai atsikursiančiai Lietuvai turi ir turės tikrai didžiulę vertę ir svarbą. /ELTA/

LIETUVOS RAUDONOJO KRYŽIAUS ORGANIZACIJOS REIKALU

Lietuvos Raudonojo Kryžiaus skyriai, įstaigos ir paskiri jojo Vyriausiosios Valdybos įgaliotiniai veikia Vokietijos ir Austrijos srityse vadovaudamiesi Lietuvos Raudonojo Kryžiaus Draugijos Statutu /V.Š. 381 Nr., cil. 2622/.

Vietose, kur yra susitelkęs žymėjis lietuvių skaičius, Vyriausiosios Valdybos įgaliotiniai ar šiaip iniciatoriai rūpinasi įsteigti Lietuvos Raudonojo Kryžiaus Draugijos skyrių. Tuo tikslu įgaliotiniai ar iniciatoriai sudaro norinčių ir galinčių draugijos darbą dirbti narių kandidatų sąrašus ir pagal juos šaukia steigiamąją skyriaus susirinkimą.

Skyriaus steigimo sumanymui pritarus, susirinkimas išrenka skyriaus valdybos / 5 asmenys / ir revizijos komisijos / 3 asmenys / narius. Susirinkimo protokolas kartu su skyriaus narių sąrašu, taip pat ir išrinktųjų valdybos narių pasiskirstymo pareigomis projektas siunčiami Vyriausiojai Valdybai patvirtinti. Skyriaus pirmininkas,

~~viceprimininkas ir sekretorius gali būti Vyriausiosios Valdybos paskirti ir ne iš susirinkimo išrinktųjų skyriaus valdybos narių tarpo / Statuto 16 § /.~~

Narių sąrašuose, kurie siunčiami Vyriausiajai Valdybai patvirtinti, reikia kiekvieno asmens nurodyti pavardę, vardas, gimimo vieta ir data, mokslo cenzas, profesija, gyvenamoji vieta Lietuvoje ir dabartinė gyvenamoji vieta.

Verbuojant Raudonojo Kryžiaus Draugijos narius, reikia turėti galvoje, kad labdaros darbuotojams visuomenė kelia itin griežtus ir aukštus doros ir nepažeistos garbės reikalavimus ir laiko nesudėdina, kad gailėstingumo veikimas sietusi su bet kurio pasipelnimo siekimais.

Tikrieji Lietuvos Raudonojo Kryžiaus Draugijos nariai moka kasmet nario mokesčio nemažiau kaip 24 markes. Nariai rėmėjai nario mokesčio moka nemažiau kaip 15 markių per metus.

ŠVIETIMO REIKALAI

Ir tėvams, ir visuomenei rūpi, kad mūsų vaikai tinkamai mokytųsi, kad išeitų reikalingas programos ir kad vėliau mokyklų išduodami pažymėjimai būtų valstybės ar kitų oficialių organų bei aukštesnių mokslo įstaigų pripažinti. Kitaip mūsų jaunuomenei būtų daroma žala, laiko gaišinimas. Šio dalyko nesutverkimas sunkiai atsilieptų visam tautos švietimui.

Būtiniausias tam reikalui sąlygos yra šios: kvalifikuoti geri mokytojai, tinkamos programos ir gera darbo organizacija. Tėvai ir lietuvių komitetai, steigdami mokyklas, pirmiausia ir rūpinasi gerų mokytojų. Jų mūsų išeivijoje yra daug, jie patys atėjo ir organizavo mūsų mokyklas. Jų darbštumas, sumanumas, prityrimas pastatys visą švietimo darbą tinkamoje aukštumoje. Čia tenka pažymėti tik formalus momentas. Mokytojai kviečiami turintieji mokslo cenzą, švietimo Ministerijos ^{pripažintą} vardą ir pedagoginį stažą. Šitas momentas mums svarbus, nes norime, kad mūsų mokyklos turėtų ir tinkama oruma, reikalingą oficialiam mūsų mokyklų pripažinimui.

Nepriklausomoje Lietuvoje mokyklų programos buvo gana geros; jomis vadovaujamės ir dabar, kol gyvenimas iškels naujų reikalavimų. Žinoma, mokytojui teks prisiderinti prie specifinio mūsų gyvenamojo momento ir vietos reikalavimų, pavyzdžiui, aplankos pažinimo ir kt. programos.

Pradžios mokyklų V ir aukštesniuose skyriuose einame tuos pačius dalykus, kaip ir I-IV gimnazijos klasėse, kad mokinys be jokių papildomų egzaminų iš pradžios mokyklos galėtų pereiti į atitinkamas gimnazijos klases. Čia vadovaujamės buvusiomis mūsų gimnazijų I-IV kl. programomis. Įvedamas svetimų kalbų dėstymas: anglų ir vokiečių; prancūzų zonoje - prancūzų ir vokiečių. Mūsų gimnazijos praktiškai jau susitvarkė taip, kad ir trečiosios svetimos kalbos laisvu noru galima mokytis.

Gimnazijose einamos programos, kurios buvo nepriklausomoje Lietuvoje nustatytos gimnazijoms su sustiprintu svetimų kalbų dėstymu. V-VIII klasėse dėstoma lotynų kalba. Pradžioje teks prisiderinti prie įvairių klasių mokinių pajėgumo - mokiniai yra suvaidinę iš įvairių mokyklų, vienus dalykus daugiau, kitus mažiau primiršę. Todėl įprastos pamokų lentelės turės bent pradžioje svyruoti vieno ar kito dalyko naudai. Pedagogų tarybos jas nusistato pagal susidariusius gyvenimo reikalavimus. Vėliau nusistatysime pastovesnes pamokų lenteles.

Steigdami mokyklas, gavome visų oficialių organų pritarimą ir paramą. Su tomis įstaigomis tenka nuolat reikalų turėti. Galima manyti, kad mūsų mokyklų darbas bus stebimas ir prižiūrimas. Todėl mokyklos jau dabar taip susitvarko, kad raštinėse būtų visos žinios, reikalingos oficialiems dokumentams išdavinti. Pirmiausia sudaromi

mokinių sąrašai su visomis apie mokinių žiniomis. Be to, sudaroma mokyklose tvarkinga mokinių kartoteka, kad mokinys, keldamasis į kitą vietą, nusivežtų ir savo lapelį į kitą mokyklą. Pamokos įrašomos į klasės dienynus, kad būtų galima patikrinti, kiek kurio dalyko mokinys yra išėjęs. Mokytojų bylose surašomos apie mokytojo mokslo cenzą, stažą ir t.t.

Pasiremdami tvarkinga raštine, galėsime išdavinėti mokiniams pažymėjimus apie išeitą mokslą ir rūpintis, kad tie pažymėjimai turėtų juridinės galios.

Tai labai svarbūs dalykai, ypatingai ir dėl to, kad neturime aiškios procedūros šiuo metu mūsų mokyklų juridinei būklei tvarkyti.

MOKYKLŲ KRONIKŲ REIKALŲ

Visose mokyklėse rašykime kronikas. Surašykime visus mokyklinio ir su juo surišto visuomeninio gyvenimo faktus, kronologine tvarka. Faktai turi būti surašomi nešališkai, smulkiai, aiškiai. Tai bus labai reikalinga medžiaga mūsų švietimo istorijai. Tuo pačiu įrašykime žinias apie mokyklų steigimą, kas kiemo buvo padaryta arba nepavyko padaryti. Mokyklų kronikose atsispindės ir visos mūsų stovyklinis gyvenimas, auklėjimo teigiamieji ir neigiamieji veiksniai. Stebėkime mūsų mokyklinio ir priešmokyklinio jaunimo psichologinę raidą, stebėkime ir mūsų mokytojo dvasinį atsparumą emigracijoje.

K R O N I K A

Wuerzburg-Zellis /EMTA/ Rugpiūčio 4 dieną Wuerzburg-Zellio lietuvių stovyklai Seligenstadto lietuvių stovyklos meno ansamblis surengė dainos, poezijos ir tautinių šokių koncertą. Gražiai pasirodė dirigento M. Liuberskio vadovaujamas mišrusis choras "Dainava" ir vyrų choras, atskirai padainavęs keturias lietuvių kompozitorių dainas. K. Valaitytės ir M. Steinkūnienės parangtame dainos ir žodžio montaže pasirodė operos solistas A. Sprindys, mišrusis choras ir praskambėjo poeto B. Brazdžionio eilėraščiai, parašyti jau lietuvių tremtinio sąlygose. Baletu artistė Irena Eidrygevičiūtė pašoko solo baletu dainų. Sėkmingai pasirodė tautinių šokių trupė, vadovaujama Irenos Eidrygevičiūtės. Koncerta preturtino nuotaikingai praskambėjusios operos solisto A. Sprindžio dainos.

Seligenstadto lietuvių stovyklos meno ansamblis, vadovaujamas energingo operos solisto A. Sprindžio, dirigento M. Liuberskio ir kitų rimtų meno pajėgų, susilaukė nuoširdaus įvertinimo.

Wuerzburgas /EMTA/ Didelis amerikiečių laikraštis "New York Herald Tribune" 1939 m. Nr. /ženyno laidoje/ aprašo iškilnes, kurias prancūzų generolas De Lattre de Tassigny surengė amerikiečių generolo Devera garbei. Aprašyme pažymima, kad svečiams dainavo lietuvių choras, kad jiems buvo šokami lietuvių tautiniai šokiai. Laikraštis taip pat konstatuoja kaip gerų santykių tarp sąjungininkų administracijos ir Vokietijoje gyvenančių lietuvių ženklą.

Prancūzų laikraštis "Images du Monde" Nr. 24 įdėjo žinomo mūsų Liaudies Ansamblio nuotrauką su paaiškinimu: "Vokiečių deportuotos lietuvaitys nenori grįžti į Lietuvą. Jos dainuoja mūsų kariams."

Heidelbergas /EMTA/ Gražiai, nuo karo visiškai nenukentėjusiam Heidelbergo mieste privačiai gyvena apie 80 lietuvių. Papildomo maito negauna. Yra lietuvių Sąjungos skyrius, užmegstamas kontaktas su karine valdžia, rūpinamasi tinkamais gyvenamaisiais būstais. Gauta patikinimų dėl darbo gavimo pas amerikiečius.

Stockholmas /ELTA/ LAICO pranešimu, balandžio 21 ir 22 dienomis Stockholmo miesto savivaldybės rūmuose įvyko lietuvių, latvių, estų ir Estijos švedų pabėgėlių etnografinė ir liaudies meno paroda. Parodą atidarė Švedijos karaliaus brolis princas Eugenijus. Lietuvių skyrius buvo itin turtingas. Vieno kito Lietuvą lankiusio švedo turėta labai vertingų ir retų daiktų iš Lietuvos. Kai ką turėjo Švedijoje jau anksčiau išsikūrę lietuviai; kai ką atsivežė ir pabėgėliai. Lietuvių skyrių tvarkė Juozas Lingis ir Ignas Šeinius. Paskutinis balandžio 14 dieną Jakobsberge skaitė paskaitą apie Lietuvą, Latviją ir Estiją, ypač nušviesdamas paskutinių penkerių metų padėtį tuose kraštuose.

Bayreuthas /ELTA/ Liepos 14 dieną Bayreuthe pradėjo veikti keturių skyrių pradžios mokykla su 40 mokinių. Dėstoma tikyba, lietuvių kalba, aritmetika, istorija, gamtos mokslai, geografija, literatūra, piešimas, rankdarbiai, dainavimas ir kūno kultūra. Mokykla vadovėlių visai neturi. Vedėjas turi "Sakalėlių" III ir IV sk., St. Zobarsko "Aušrele" IV skyriui. Mokiniai užsirašo, ką mokytojas pasakoja, paskui iš tų užrašų mokosi. Mokyklai baldus davė UNRRA. Žada duoti ir rašomosios medžiagos.

Mokytojas mums rašo: "Firmieji mokyklos žingsniai sunkūs. Toks darbas vargina mokytoją, o dar daugiau - mokinius. Mūsų tikslas - duoti vaikučiams darbo, atitraukti nuo tinginiavimo bei išdykavimo ir padėti prisiminti užmirštą mokslą, o pradedančiuosius pamokyti žinti raides... Žengiame Lietuvos "Vargo Mokyklos" keliais, bet tikime šviesesne ateitimi.

Savo darbą ir vargus skiriame Tau, Nepriklausomoji Lietuva, mūsų Tėvyne."

Dieve, padėk!

Mannheimas /ELTA/ Didelėje įvairių tautų stovykloje gyvena apie 80 lietuvių. Maistas vidutiniškas; apskritai gyvenimas geras. Turimomis žiniomis, ten būtų vietos dar keliems šimtams lietuvių.

Wuerzburgas /ELTA/ Norint žmonėms padėti susirasti savo gimines ar pažįstamus Vokietijoje, nuo šiol platinami kartu su "Lietuvių Žinynu" skelbimų lapai. Paieškojimų skelbimai priimami Lietuvių Sąjungos Wuerzburge kartotekos skyriuje. Už kiekvieną paiešką asmenį imamas mokeskis auka nemažesnė kaip 1,5 markės; neišsigalintieji nuo mokesčio gali būti atleisti.

Stockholmas /ELTA/ LAICO pranešimu, žinomas rašytojas Ignas Šeinius, daug metų gyvenęs ir tebegyvenęs Švedijoje, parašė švedų kalba naują knygą "ANGER DET OSS?" /"Ar tai mus liečia?"/. Veikalas jau atspausdintas Švedijoje. To veikalo anglišką vertimą Jungtinėse Valstybėse rengiasi išleisti Amerikos Lietuvių Informacijos Centras.

1940 metais I. Šeniaus veikalas "DEN RODA FLODEN STIGER" /"Raudonasis potvynis kyla"/ susilaukė trijų laidų Švedijoje; daniško ir suomiško vertimų išėjo po vieną laidą. 1942 metais Stockholme ir Helsinkyje buvo išleistas ir švedų kritikos labai palankiai įvertintas I. Šeniaus romanas "I VANTAN PA UNDRET" /"Stebuklo belaukiant"/. 1943 metais vėl lygiagrečiai Helsinkyje ir Stockholme buvo išleistas I. Šeniaus veikalas "DEN RODA RESSAN" /"Raudonoji kelionė"/.

Burgbernheimas /ELTA/ Miestelyje ir apylinkėse gyvena apie 60 lietuvių. Įsteigtas Lietuvių Sąjungos skyrius, kurio būstinė yra Wirtheime. Gyvenama privačiuose butuose ir gaunamos paprastos maisto portelės. Kartą per mėnesį lietuviai susirenka pamaldų.

Birželio 20 dieną mirė ilgametis Lietuvos miškų saugotojas egalas Stasys Andriekus.

Hagenau /ELTA/ Vietos stovykloje daruge su kitataučiais birželio mėnesio pradžioje gyveno apie 115 lietuvių, kuriems vadovavo Popierinskas.

• TARPTAUTINIAI HORIZONTAI

Bombos prieš Japoniją Rugpiūčio 6 dieną, 9 val. 15 min., Jirošimoje, Japonijos 300.000 gyventojų mieste, krito pirmoji atominė bomba - revoliucinis anglosaksų mokslininkų išradimas, padaręs galima klaidinti kaus masto išnaikinimą: apie 60 % viso miesto dingo milžiniškame krateryje; netgi griuvėsiai pavirtę atomais.

Rugpiūčio 9 dieną Sovietų Sąjunga įstojo į karą prieš Japoniją, "norėdama priartinti karo galą, sumažinti japonų tautos aukas ir pagreitinti visuotinės taikos sudarymą". Ankstybą rugpiūčio 9 dienos rytmetį raudonoji armija pradėjo pulti japonus Mandžiūrijos pasienyje. Beveik tuo pačiu laiku amerikiečiai numetė antrąją atominę bombą į Nagasakį.

Dar perdaug nauja žinia apie tą naująjį ginklą, kad galėtume susidaryti aiškesnį vaizdą apie jo turėsimą įtaką būsimajam karo vedimui ir politikos planavimams. Per naują žinia ir apie sovietų įstojimą į karą, kad galėtume nustatinėti didžiųjų valstybių sąjungininkų santykių perspektyvas. Tie naujieji įvykiai tokie svarūs, kad aptemdė didžiausią praeitos savaitės įvykį - Potsdamo konferencijos nutarimų paskelbimą. Su jais pasaulio drama įžengia į didžiausio tempimo fazę, ir bespėliodami, kokia bus tos dramatos atomazga, tuo tarpu bajėgiškai graibomės neišnarpliojamoje pasaulinės politikos painiauvoje. Nebe_t iš atskirų gabalų galime bandyti susikurti apytikrą foną.

Potsdamo užkulisiai Iš gausybės spėliojimų, samprotavimų ir "tikrais šaltiniais" pagrįstų spaudos pranešimų tariamės galėsią rekonstruoti šitokią praėjusios Potsdamo konferencijos problematiką:

Stalinas atvažiavo pasiryžęs išsiderėti ko plačiausias vyravimo teises Europoje ir šešių bilijonų dolerių paskolą milžiniškiems Sovietų Sąjungos atstatymo /ginklavimosi?/ planams /"Time", VII.16/.

Churchillis - Didžioji Britanija - užsimojo grįžti prie britų tradicinės Europos pusiausvyros politikos, rasti atsvarą prieš pernelyg galingą Sovietų Sąjungą /Jungtinių Valstybių buv. užsienių reikalų ministerio pavaduotojo Sumner Welles liudijimas "New York Herald Tribune" 1945.VII.22/ ir prieš sovietinį Rytų Europos bloka pastatant Vakarų bloką.

Prezidento Trumano pagrindinis rūpestis buvo ko greičiausiai baigti karą su japonais. Šituo atžvilgiu su jo pažiūromis sutapo ir Anglijos interesai. Tačiau Europos reikalais "Vašingtonas kalbėjo kitais žodžiais. Jis pripažino, kad Vakarų Europos blokas visada būtų silpnesnis už Rusijos sferą ir vietoj jo /Vakarų bloko/ tikėjosi tikrai vieningos Europos, kurioje turėtų žodį abi Vakarų galybės ir Rusija" /"Time", 1945.VII.16/.

Potsdame susitarta tik dėl Vokietijos: dėl jos karinio ir ūkinio nuginklavimo, dėl reparacijų, kurias kiekvienas iš trijų sąjungininkų pasiims savo okupacijos zonoje, dėl Lenkijos vakarinių sienų /nuo Swinemundės Oderio ir Neissės upėmis iki Čekoslovakijos sienos/, dėl Karaliaučiaus ir jo apylinkių atidavimo Sovietų Sąjungai. Visoms kitoms europinėms problemoms spręsti sudaroma Jungtinių Valstybių, Didžiosios Britanijos, Sovietų Sąjungos, Francūzijos ir Kinijos užsienių reikalų ministerių taryba.

Kliuviniai Europoje Potsdamo komunikate nieko nekalbama apie sovietų reikalavimus /teritorinius/ Turkijai, tik laikraščiai rašo, kad pretenzijos į Karsą reiškiančios durklo smeigimą į britų pozicijas Artimuosiuose Rytuose. Nieko nesakoma apie Balkanus, bet laikraščiai rašo, kad "britų ir rusų okupacinės pajėgos, stovėdamos vienos prieš antras Graikijos Bulgarijos pasienyje, įsibrauna į vienos antrų įtakos sferą ir griebia vienos antros už plaukų" /"Time", VII.23/.

Tie ir kiti reiškiniai duoda progą anglosaksų publicistams šiaip samprotauti /amerikiečių "Time", VII.16/:

"Hitlerio ir Musolinio fašizmas sunaikintas, bet ant jo griuvėsių greit kyla kairioji diktatūra. Tatai iš anksto vadinama demokratine liaudies revoliucija. Tačiau tai netiesa.

Ar Britanija ir Amerika pasinaudos proga? O gal tos abi šalys laikys Elbės Dunojaus liniją ir stengsis išgelbėti tą Europos likutį, kuris tebėra toks pat laisvas, kaip Amerika ir Anglija?.. Jei mums rūpi išlaikyti Europą demokratišką, mes turėtume pareikšti, kad tai yra mūsų politika, ir išaiškinti tai patiems europiečiams ir rusams.

Mes negalėsime išlaikyti Europos demokratiškos ir laisvos, jei mes /amerikiečiai/ ir britai užtęsime. Šią vasarą ir ilgą laiką po to Europa bus per daug karo ištąsyta, per silpna, per daug vergiškai klusni, per daug morališkai subankrutavusi ir per daug chaotiška, kad pati viena pa_stovėtų ant kojų. Demokratija turi būti padrasinta ir išsaugota - jei reikės, ir jėgos pagalba. O gal mes ryšimės nulaužti rankas ir Europą užleisti?"

Pranašystės... Atsa_kyti į tą klausimą dar sunkiau ryšium su paskutine raida Tolimuosiuose Rytuose.

Mokslui įsibrovus į kosminių jėgų paslaptis, leidžiame sau - su visais rezervais - priminti britų žurnalisto Lindoe bandymą šios vasaros pradžioje /"The People", 1945.VII.3/ pranašišku mostu praskleisti politinės ateities uždangą. Kaip centrinę pasa_ulio politikos figūrą jis mato prezidentą Truma_ną.

"Nuo drąsių pastangų išlyginti pažiūrų skirtumus, rašo Lindoe, Trumanas staiga pasuks į bekompromisinį Amerikos politikos pareiškimą. Tatai bus tikra diploma_tinė bomba... Artėja kietesnis požiūris į Europą. Senojo pasaulio diplomatijos šulai bus apstulbinti ir priremti prie sienos. Iki tol kantri, Amerika nesąmonių jau nebepakęs.

Tatai palies ir Tolimuosius Rytus. Rusijai bus pasakyta apsigalvoti, ir ji stengsis tai daryti. Rezultatas, ir tai netolimas, perorientuos visas Pacifiko perspektyvas.

... Be galo maža susitarimų, padarytų šiemet, tebus paženklinti ilgu amžium; tarp jų vienintelė išliks mūsų sąjunga su amerikiečiais.

Reikia laukti į akis krintančių pavyzdžių nenoro susitarti. Gaila, nes to pasekmės tikriausiai pasireikš rugsėjo mėnesį Vašingtone pasaulinio saugumo krizės forma. Neapdairios valstybės tada pamatys, kaip per maža buvo įvertinta Trumano politika.

Taip samprotaudamas, aš esu linkęs mūsų šalies /Anglijos/ viltis jungti su pasaulinių reikalų išryškėjimu rudenį, o ne su kokiais nors šiuo metu ska_rdžiai trimituojamais manevrais.

Apie tą metą Jungtinių Valstybių rankos bus laisvesnės japonų atžvilgiu, o 1946 metų pavasarį tatai bus fatališka Amerikos rytiniams priešams.

Europai tat gali reikšti tik viena..."

Tuo tarpu gi dera grįžti į šiandieninę tikrovę ir kantriai stebėti, ką ji mums teikia. /ELTA/